

Zpravodaj

4 2016

KRÁTKODOBÉ VÝSTAVY

"Pojď, milý můj..." Ilustrace k Písni Písni

Výstava Židovského muzea v Praze připravená ve spolupráci s Památníkem národního písemnictví představuje biblickou knihu „Píseň písní“ (Velepíseň), objasňuje její vznik, místo v židovské liturgii, historická vydání a překlady do češtiny. Především se však soustředí na její výzdobu, ilustrace a díla jí inspirovaná v moderní umělecké tvorbě od počátku 20. století až po současnost. Expozice čerpá především ze sbírek Židovského muzea v Praze a Památníku národního písemnictví. Vybrané tisky si lze prohlédnout celé na interaktivních obrazovkách. Výstava volně navazuje na předešlé výstavy věnované historii knižního fondu muzea (2007) a pesachovým Hagadám z fondu knihovny Židovského muzea v Praze (2010).

GALERIE ROBERTA GUTTMANNA

U Staré školy 3, Praha 1

Otevřeno denně kromě SO a dalších židovských svátků 9 – 16:30 h

Zveme vás ve středu 15. 2. od 15 hod. na komentovanou prohlídku výstavy „*Pojď, milý můj ...*“ – *Ilustrace k Písni písni* v doprovodu kurátora Arno Paříka. Základní vstupné 40 Kč.

Mark Podwal – Píseň písni / Song of Songs (2:2), 2016. © Mark Podwal

Na paměť semilským židovským spoluobčanům

Ze Semil bylo v průběhu druhé světové války odsunuto do koncentračních táborů 40 židovských spoluobčanů, z nichž 34 týrání nepřežilo. Tato skupina osob byla jen malým zlomkem miliónů obětí nacistické perzekuce. A právě na paměť židovským spoluobčanům vznikl stejnojmenný souborný výstavní projekt, který v období od 7. 10. do 31. 12. 2016 představilo veřejnosti Muzeum a Pojizerská galerie v Semilech ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze a Státním oblastním archivem Semily. Návštěvníci mohli zhlédnout výstavy *Židé na Semilsku*, *Historie Židů v Čechách a na Moravě*, *Zmizelí sousedé* a *Pocta dětským obětem holocaustu*. Výstava byla slavnostně zahájena vzpomínkovým aktem - odhalením pamětní desky semilským židovským spoluobčanům před objektem Muzea a Pojizerské galerie Semily.

Odkaz židovské minulosti Dobříše

V listopadu a prosinci mohli návštěvníci Galerie dobříšského zámku zhlédnout výstavu Židovského muzea v Praze *Židovské tradice a zvyky*. Ve stejný den v místním Kulturním domě zahájila a do poloviny ledna pak probíhala další výstava našeho muzea, *Druhý život českých svítků tóry*.

**VÝBĚR Z PRAŽSKÝCH KULTURNÍCH AKCÍ
A PŘEDNÁŠEK**

Cinegoga 2016

Cyklus CINEGOGA je unikátní syntézou němého filmu, živé hudby a historické architektury. Ročník 2016 proběhl ve Španělské synagoze 9. - 10. října pod názvem *Druhé pohlaví: Tilly Losch, Stella Simon, Maya Deren*. Zaměřil se na tvůrkyňe a protagonistky židovského původu, jež zanechaly nesmazatelnou stopu nejen v oblasti experimentální kinematografie, ale též v oblasti fotografie (Stella F. Simon, Maya Deren), tance (Tilly Losch, Maya Deren) a filmové teorie (Maya Deren). V již osmé premiéře cyklus poprvé překročil hranici roku 1929 považovaného za definitivní konec němé éry a představil krátkometrážní snímky, které vznikaly jako záměrně němé experimenty soustředěné výhradně na řeč filmového obrazu. Všechny filmy byly uvedeny s novými, pro projekt speciálně vytvořenými kompozicemi v hudební dramaturgii a nastudování uměleckého šéfa a dirigenta Orchestru Berg Petera Vrábela.

Forum 2000

V neděli 16. října se v Maiselově synagoze v rámci výroční konference *Forum 2000* uskutečnila diskuze s názvem *Quo Vadis Central Europe?* Diskuzi zaměřenou na téma krize demokracie ve střední Evropě moderovala publicistka Irena Kalhousová a jejími hosty byli izraelský historik Shlomo Avineri, francouzský sociolog Jacques Rupnik a bývalý velvyslanec ČR ve Francii Pavel Fischer.

Dvě setkání s Karlem Poláčkem

Židovské muzeum v Praze získalo do svých sbírek díky velkorysému daru paní Zuzany Bílkové soubor zcela mimořádných materiálů souvisejících s osobností Karla Poláčka a jeho blízké přítelkyně Dory Vaňákové. U této příležitosti mohli zájemci shlédnout v prostorách Maiselovy synagogy během dvou večerů pořady s názvem *Dvě setkání s Karlem Poláčkem*. Ukázky materiálů z této významné osobní pozůstalosti představila kurátorka archivu dějin holocaustu ŽMP Jana Šplíchalová.

Jan Tydlitát a Arnošt Goldflam, kteří stáli u zrodu festivalu Poláčkovo léto pořádaného v rodišti spisovatele v Rychnově nad Kněžnou, připomenuli 28. listopadu 2016 Poláčkův život a tvorbu. Mnohé návštěvníky jistě potěšila i projekce filmu Arnošta Goldflama *Patriot života Karel Poláček* z roku 1983 a snímek *Okresní město Karla Poláčka* z dílny Krátkého filmu z roku 1994.

Arnošt Goldflam a Jan Tydlitát

Večerem s podtitulem *Humor a komika Poláčkovy prózy* provázel 14. prosince 2016 Erik Gilk, literární historik z olomoucké univerzity, který se dlouhodobě věnuje Poláčkově literární tvorbě. Přiblížil specifické podoby Poláčkova humoru a komiky, a to nejen v jeho humoristických a satirických románech, ale neopomněl ani Poláčkovy fejetony, kratší prozaické útvary a jeho úvahy o humoru v české společnosti a umění. Nejvíce pozornosti soustředil na románový cyklus o okresním městě, který lze považovat za umělecký vrchol Poláčkova díla. Závěr večera patřil filmové projekci snímku Dagmar

Velký zájem veřejnosti nesmírně potěšil nejen Židovské muzeum v Praze jako pořadající instituci, ale především byl poctou Karlu Poláčkovi a v neposlední řadě poděkováním dárkyni materiálů paní Zuzaně Bílkové.

ZVEME VÁS DO MAISELOVY SYNAGOGY

Čtvrtek 2. 2. v 19h: **Zlatý věk violy da gamba. Koncert barokní hudby** pro violu da gamba v podání gambového virtuosa Petra Wagnera a teorbisty Přemysla Vacka. Mezi autory, jejichž díla uslyšíte, jsou Marin Marais, Gottfried Finger, Tobias Hume, Antonie Forqueray, George Philipp Telemann, Heinrich Ignaz Franz von Biber nebo Carl Friedrich Abel. Vstupenky na koncert je možno zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze, v Informačním a rezervačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1), v síti Ticket Art a na webových stránkách ŽMP. *Vstupné 230 Kč / 150 Kč*

Přemysl Vacek a Petr Wagner

Čtvrtek 16. 2. v 19h: **Jakob Gordin: *Dement Lemach* - divadlo jednoho herce a jidiš písně.** Šest postav aktovky Jacoba Gordina *Dement Lemach* v podání herečky Hany Frejkové. Ve svých denících popisuje Franz Kafka, jak silně byl zasažen jidiš divadlem, především jeho dějovou intenzitou a vášnivým hereckým projevem. Je pravděpodobné, že právě tato aktovka jej inspirovala při psaní povídky *Proměna*. V průběhu tohoto večera se Hana Frejková v divadle jednoho herce vrací k atmosféře přelomu století a jeho zálibě v naturalistickém divadle. Režie: Olga Vlčková, překlad: Michal Kotrouš. Po přestávce následuje koncert jidiš písní. Účinkují: Hana Frejková, Marianna Borecká (zpěv), Slávek Brabec (akordeon) a Milan Potoček (klarinet). Vstupenky je možno zakoupit v předprodeji v Maiselově synagoze nebo v Informačním a rezervačním centru ŽMP (Maiselova 15, Praha 1). *Vstupné 100Kč.*

Hana Frejková v aktovce *Dement Lemach*

NAVŠTIVTE NEDĚLNÍ PROGRAMY PRO DĚTI A RODIČE

8. 1. Lvíček Arje se učí hebrejskou abecedu

Lvíček Arje se učí psát. Píše husím brkem hebrejská písmenka. Arjeho učitelka vám dá sešit a brko a naučí vás, jak se hebrejsky podepsat a napsat krátkou větu. Navíc se dozvíte, zda se hebrejská čísla liší od písmen. Prohlídka: Maiselova synagoga

12. 2. Lvíček Arje pátrá po Golemovi

Pomůžete lvíčkově Arjemu stvořit golema? Poslechnete si vyprávění o době, v níž žil Rudolf II., ale i židovský učenec, který vytvořil golema. Zkusíte si vyrobit vlastního golema a půjdete po jeho stopách Židovským Městem. Prohlídka: Staronová synagoga

Začátek vždy ve 14 h. Místo konání: Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP, Maiselova 15, Praha 1 (přízemí). Jednotné vstupné 50 Kč.

BRNĚNSKÉ ODDĚLENÍ PRO VZDĚLÁVÁNÍ A KULTURU

Pro žáky a studenty škol z Mikulova a blízkého okolí uspořádala v listopadu brněnská pobočka OVK ŽMP ve spolupráci s Regionálním muzeem Mikulov interaktivní dílny. Nedávno opravené prostory mikulovské synagogy, kde výuka probíhala, se staly pro účastníky dílen inspirací i názornou ukázkou jednoho z aspektů židovského života. Na snímku žáci mikulovské ZŠ Hraničářů při dílně Badatel.

Nejen historický kontext židovského svátku Chanuka přiblížil v neděli 11. prosince 2016 zvědavým posluchačům vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon. Do posledního místa zaplněná schodišťová hala brněnské vily Löw-Beer byla svědkem poutavého vyprávění, které doplnily skladby v podání vynikajícího houslisty Alexandra Shonerta. Program byl završením celoroční spolupráce brněnské pobočky Oddělení pro vzdělávání a kulturu ŽMP a Vily Löw-Beer věnované židovským svátkům.

Vrchní zemský rabín Karol Efraim Sidon

AKVIZICE

Starý tisk z dílny slavného pražského tiskařského rodu Katzů

Knihovna ŽMP získala v roce 2016 významnou akvizici starého tisku pražské provenience: *Moše ben Chaim Alšech: Sefer Mar'ot ha-cov'ot. Pejruš al Nevi'im rišonim. Prag: Moše ben Becalel Katz, 1620.* Jedná se o komentář k biblickým knihám Předních proroků, titul v překladu znamená Sebraná vidění, jehož autor Moše ben Chajim Alšech (1508-1593), známý jako Alšech ha-Kadoš (svatý), byl významným rabínem, kazatelem a biblickým komentátorem. Žil a zemřel v Safedu, kde se stal žákem Josefa Kara. Přestože byl v Safedu součástí kabalistických kruhů, jeho dílo odráží spíše alegorický než mystický výklad Tanachu.

Kniha byla vytištěna v dílně slavného pražského tiskařského rodu Katzů. Na titulním listě je dřevořezový architektonický rámec – dva sloupy po stranách s rostlinnými motivy. Nahoře hlava anděla shlížejícího dolů. Dole dva andělé podpírají erb s žehnajícíma kohenskýma rukama (signet tiskaře). Vlastnické záznamy svědčí o putování knihy – rukopisný přepis Kalonymos bar Jaakov Ausch z Prahy, patrně ze začátku 17. st. a razítko na titulním listu Lejb [Monossohn] ze St. Peterburgu. To, jak se kniha z Petrohradu dostala do New Yorku, není známo. Nicméně nyní se vrací do Prahy, kde vznikla, a obohacuje knižní sbírku bohemikálních tisků o další chybějící první edici.

Moše ben Chaim Alšech: Mar'ot ha-cov'ot. Prag: Moše ben Becalel Katz, 1620, přír.č. 2016/0866

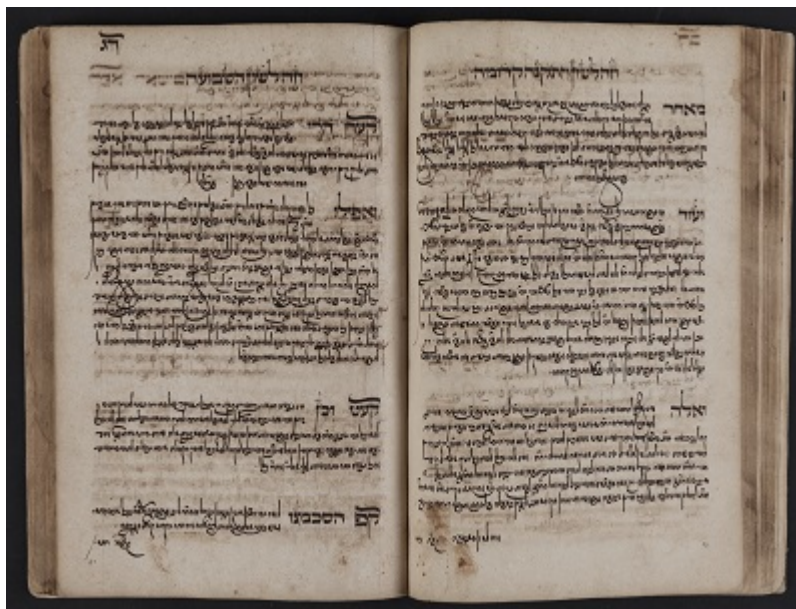
Rukopis statut moravských židovských obcí z 18. století

Nejcennějším letošním přírůstkem do sbírek Židovského muzea je rukopis statut moravských židovských obcí, pocházející asi z poloviny 18. století z Moravy (inv. č. 180.269). Rukopis obsahuje nařízení, která schvalovala a postupně přidávala zemská rada moravských židovských obcí během 23 synod konaných mezi lety 1650 a 1748. Těchto nařízení, hebr. *takanot*, bylo původně 311 – tuto numerickou hodnotu vyjadřují hebrejská písmena *šin, jod a alef*, odtud tradiční název *Šaj takanot*.

Rukopis na ručním papíře s filigránem tvořeným pěticípou nebo šesticípou hvězdou v jednoduchém kruhu pochází pravděpodobně z pera profesionálního písaře. Vzhledem k hebrejskému vlastnickému přípisu na předposledním listě (*Patří gaonovi, předsedovi rabínského soudu a zemskému představenému svaté obce Bratislava*) se zdá, že rukopis vlastnil Moše Schreiber, podle svého spisu nazývaný Chatam Sofer, jeden z největších židovských učenců 19. století. Tuto domněnku nepřímo potvrzuje i hebrejský přípis z roku 1872 na začátku rukopisu, který zmiňuje r. Šlomo Sofera, syna gaona r. Avrahama Šmuela Benjamina Sofera, blahé paměti, a také podpis latinkou Schreiber Salomon, rabbi Beregszász. S rabbi Salomonem, vnukem výše zmíněného Chatama Sofera, rukopis zřejmě putoval z Bratislavy dále na východ do

Berehova na Podkarpatské Rusi a bouřlivým 20. stoletím dále přes Rusko do USA.

Nyní se vzácně zachovaný rukopis vrátil opět blíže místu svého vzniku a doplní sbírku judaik dokumentujících pozoruhodný život moravských židovských obcí. Rukopis je rovněž cenným pramenem pro výzkum jazykového chování moravského židovstva: text nařízení je totiž psán složitým úředním stylem, kombinujícím specifickým způsobem hebrejštinu a jidiš. Předběžný průzkum rukopisu potvrdil, že se text našeho exempláře částečně liší od edice moravských *takanot* Israela Halperna z roku 1951. Kromě toho je rukopis vizuálně vděčným příkladem zdobného písařského stylu moravských *sofrim* 18. století a jako takový jistě najde i expoziční uplatnění.

PUBLIKACE

Koncem prosince 2016 vyšlo nové číslo časopisu *Judaica Bohemiae* 51 (2016), 2. Svazek zahajuje studie Olgy Sixtové, jež přináší výsledky rozsáhlého výzkumu odbornou literaturou dosud nevyužitého pramene – Knihy pokladníků (pinkasu) synagogy židovské obce v Kolíně, jež byla vedena v letech 1730–1783. Na základě detailní obsahové i jazykové analýzy, jakož i srovnání s obdobnými dochovanými prameny, přináší autorka nové a mimořádně cenné poznatky k organizaci, správě i hospodářskému životu této druhé největší židovské obce Čech. V následující studii rozebírá na základě podrobného výzkumu Magda Veselská, jak vznikly rozsáhlé válečné sbírky pražského židovského muzea, jak toto muzeum za války pracovalo a jakou roli sehráli při jeho tvorbě pracovníci pražské židovské obce. Značnou pozornost věnuje autorka také důležité otázce, jak a kdy vznikl slogan o ‘muzeu vyhynulé rasy’, jenž je dnes běžně považován za historickou skutečnost.

Rubrika Zprávy informuje o konferenci *Remnants of the Past or Laboratories of Modernity?*, věnované židovským politickým obcím na Moravě po r. 1848 (3. – 5. 5. 2016, Olomouc, I. Koeltzsch – J. Vitámvášová) a o mezinárodním workshopu *Suppressed Historiography, Erased Memory?*, zaměřenému na vnímání Šoa v socialistických státech střední a východní Evropy (30. 11. – 1. 12. 2015, Halle; M. Sedlická). Arno Pařík přináší zprávu o výstavě *Ztracené obrazy. Eugeen Van Mieghem a židovští emigranti do Nového světa*, kterou od září 2015 do dubna 2016 uspořádalo Židovské muzeum v Praze ve spolupráci

s antverpským Eugeen Van Mieghem Museum v Galerii Roberta Guttmanna.

Závěrečná sekce časopisu obsahuje recenzi rozsáhlé kolektivní publikace *Prameny k dějinám Židů v Čechách a na Moravě ve středověku. Od počátků do roku 1347*, jež vyšla r. 2015 péčí Historického ústavu Akademie věd ČR v rámci ediční řady *Archiv český* (P. Kocman) a recenzi na knihu Hannelore Burger, *Heimatrecht und Staatsbürgerschaft österreichischer Juden. Vom Ende des 18. Jahrhunderts bis in die Gegenwart* (Böhlau Verlag 2014, Z. Stoklásková).

Judaica Bohemiae se specializují na vydávání odborných studií k dějinám a kultuře Židů v českých zemích, resp. širším středoevropském prostoru (území někdejší habsburské monarchie). Vycházejí od r. 1965 a jejich vydavatelem je Židovské muzeum v Praze.

Publikačními jazyky jsou angličtina a němčina.

JUDAICA BOHEMIAE LI-2

JEWISH MUSEUM IN PRAGUE 2016

DALŠÍ ZPRÁVY Z MUZEA

Nález rukopisného fragmentu

Při restaurování starého tisku *Mivchar ha-pnanim* (od Šeloma ibn Gabirola, vydaného v Benátkách v roce 1546, přír. č. 2016/0086), byl v potahu desek knihy nalezen fragment rukopisu na pergamenu. Po konzultaci s pařížským Institut de Recherche et d'Histoire des Textes bylo zjištěno, že se jedná o nový

fragment liturgického legendáře ve starofrancouzštině, popsaného Paulem Meyerem (viz Paul Meyer, "Notice sur un légendier français du XIIIe siècle classé selon l'ordre de l'année liturgique", in: *Notices et extraits des manuscrits de la Bibliothèque Nationale*, 36/1, Paris, 1899). Podle písma může být datován do první poloviny 14. st. Obsahuje konec *Života sv. Blaisa* a velkou část *Života sv. Agáty*. Text je psaný černo-červeným inkoustem s neobvykle dobře zachovalým zlacením iniciály a okraje folia. Objev a následné restaurování fragmentu rukopisu uskutečnili restaurátoři papíru ŽMP a fragment je uložen spolu se starým tiskem ve sbírce vzácných tisků v knihovně ŽMP.

Fragment nalezeného rukopisu při restaurování starého tisku

Seminář Židé v Čechách

Ve dnech 19. a 20. října 2016 se konal v Kadani již 6. ročník semináře k dějinám Židů v Čechách. Seminář pořádá každé dva roky Židovské muzeum v Praze vždy ve spolupráci s některým regionálním archivem nebo muzeem. Letošní setkání se uskutečnilo s organizační podporou Státního oblastního archivu v Litoměřicích a Státního okresního archivu Chomutov se sídlem v Kadani. Seminář se zaměřuje především na dějiny Židů v pohraničních oblastech ve 20. století, postupně však sledovaná tematika překračuje tento časový i územní rámec. Na letošním ročníku přednesli přítomní historici a archiváři osmnáct referátů vztahujících se k dějinám Židů v Čechách od raného novověku až do období po druhé světové válce. Publikace sborníku ze semináře je plánována do konce roku 2017.

Účast Židovského muzea v Praze na konferenci Ústavu dějin umění Akademie věd ČR

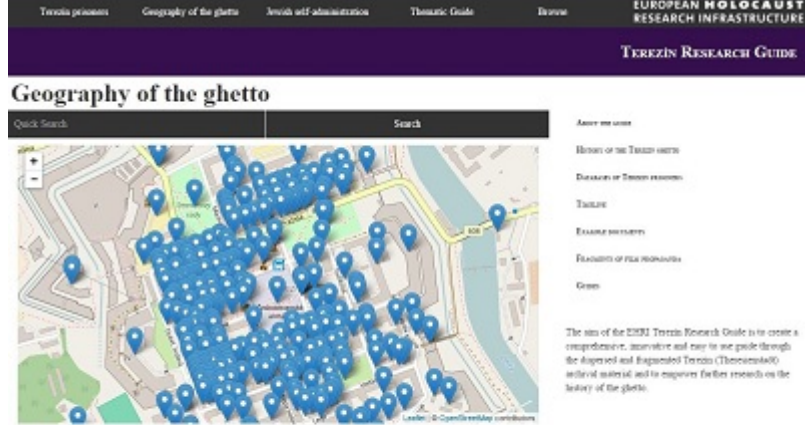
Od 19. do 21. října 2016 se v Akademickém konferenčním centru Ústavu dějin umění Akademie věd České republiky konalo 15. zasedání k problematice sepulkrálních památek. V tematické části „Judaica“, která byla věnována židovským sepulkrálním památkám, přednesli své příspěvky i zástupci Židovského muzea v Praze. Daniel Polakovič z oddělení židovských dějin a judaistiky přednesl příspěvek o středověkých hebrejských nápisech v českých zemích a Lucie B. Petrusová z oddělení archivu seznámila účastníky zasedání s vývojem židovských náhrobků na venkovském hřbitově v Dřevíkově ve východních Čechách v 18. – 20. stol. Proměnu typů a výzdoby židovských náhrobků na Starém židovském hřbitově v Praze na přelomu 16. a 17. století pak shrnul ve své přednášce Arno Pařík, který po skončení jednání vedl exkurzi účastníků konference na Starý židovský hřbitov v Praze.

Projekt EHRI a mezinárodní konference DIGI 2016

Židovské muzeum v Praze spolupracuje na řadě mezinárodních výzkumných projektů. Patří k nim i Evropská infrastruktura pro výzkum holocaustu (EHRI – European Holocaust Research Infrastructure), jež má za cíl spojit a zpřístupňovat informace o rozptýlených archivních materiálech k problematice holocaustu. Projekt EHRI je názorným příkladem možností, které archivářům, badatelům i laické veřejnosti nabízejí nástroje digitálních humanitních věd. Vedoucí Oddělení pro dějiny šoa Magdalena Sedlická prezentovala aktuální výstupy projektu na mezinárodní konferenci DIGI 2016 – Digitální technologie a kulturní dědictví, která se uskutečnila ve dnech 24. – 25. 11. 2016 v Praze.

Podrobné informace o projektu viz: www.ehri-project.eu

Jeden z výstupů projektu EHRI – Terezín Research Guide

Mezinárodní konference kantorů

Za spolupráce Evropské asociace kantorů (ECA), Tel Avivského kantorského institutu (TACI) a Společnosti židovských žen České republiky probíhal v Praze ve dnech 17. 11. až 20. 11. 2016 jedenáctý ročník mezinárodní konference kantorů. K nejvýraznějším hostům patřil pianista Raymond Goldstein, který je pevně spojen s Jeruzalémskou hudební akademií (Jerusalem Academy of Music). Goldstein je známý jako skladatel a dirigent sboru Velké Jeruzalémské synagogy. Dalším významným hostem byl Naftali Herstik, vrchní emeritní kantor Velké Jeruzalémské synagogy. Herstik v současné době působí jako děkan Brodt Tel Avivského kantorského institutu, který patří k nejlepším kantorským školám na světě.

Vyvrcholením konference byl gala koncert ve Španělské synagoze, na který přišlo více než 200 hostů. V rámci konference se v prostorách synagogy konala i ranní šabatová bohoslužba, doprovázená sborem chazanů z celého světa. Jednalo se opravdu o mimořádný duchovní i hudební zážitek.

Srdečně blahopřejeme

Na konci října 2016 oslavila významné kulaté životní jubileum restaurátorka textilu ŽMP paní Helena Votočková. Do restaurátorské dílny textilu tehdy

Státního židovského muzea v Praze nastoupila již v roce 1971 a je tak aktuálně naším nejdéle kontinuálně pracujícím zaměstnancem. K významnému životnímu i pracovnímu jubileu Heleně Votočkové gratulovalo vedení muzea i kolegové.

Restaurátorka textilu Helena Votočková

VÝZNAMNÉ NÁVŠTĚVY

Říjen

Ve čtvrtek 6. 10. 2016 muzeum navštívila velvyslankyně Chorvatska v ČR, J.E. Ines Troha.

Listopad

Prezidentka Bavorského zemského sněmu paní Barbara Stamm s doprovodem navštívila muzeum 1. 11. 2016 během oficiální návštěvy Prahy.

V rámci pracovní návštěvy Prahy a Pražského hradu navštívila muzeum 16. 11. 2016 skupina pracovníků kanceláře ředitele Europolu v Haagu.

Vydává Židovské muzeum v Praze, U Staré školy 1, 110 01 Praha 1

www.jewishmuseum.cz

IČO 60459263

Bankovní spojení: Commerzbank, AG, Jugoslávská 1, 120 21 Praha 2

Účet pro vnitrostátní platby v Kč: 10426398/6200

Účet pro platby v EUR: 1042639, IBAN: CZ60 6200 0000 0000 1042 6398

Účet pro platby v USD: 1042639, IBAN: CZ22 6200 0001 0700 1042 6398 SWIFT CODE:
COBACZPXXXX Pro poskytování darů uvádějte variabilní symbol 1382002 MK ČR E16832

Redakce: Kateřina Honskusová, Jiří Tejkal

Fotografie: ŽMP